

“Trường phái chính hiện đại” có tồn tại hay không?

Phạm Văn Chiến*

*Khoa Kinh tế Chính trị, Trường Đại học Kinh tế,
Đại học Quốc gia Hà Nội, 144 Xuân Thuỷ, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam*

Nhận ngày 21 tháng 02 năm 2008

Tóm tắt. Trong một số giáo trình “Lịch sử các học thuyết kinh tế” của một số cơ sở đào tạo đại học trong nước ta, trong những năm gần đây đã xuất hiện cái gọi là học thuyết kinh tế của trường phái chính hiện đại hay Trường phái chính hiện đại. Các giáo trình cùng loại ở nước ngoài đã dịch ra tiếng Việt cho đến nay (2007) đều không thấy có trường phái này, vậy “Trường phái chính hiện đại” có tồn tại thật hay người ta “phát minh” ra nó. Nếu xét về các mặt như: tiêu chuẩn của một học thuyết kinh tế, ai là người phát minh ra học thuyết, thời gian tồn tại của học thuyết, xét về mặt thuật ngữ... đều đi đến khẳng định: không tồn tại cái gọi là “Trường phái chính hiện đại” như một số giáo trình trong nước đã viết.

Trong giáo trình “Lịch sử các học thuyết kinh tế” của một số trường đại học và cơ sở đào tạo trong nước như: Trường Đại học Kinh tế quốc dân chẳng hạn, đều có chương “Học thuyết kinh tế của trường phái chính hiện đại”... [1].

Trong các giáo trình “Lịch sử các học thuyết kinh tế” của Mỹ [2] hay “Lịch sử tư tưởng kinh tế” của Pháp [3], “Lịch sử các học thuyết kinh tế” của Úc [4] đã dịch ra tiếng Việt và lưu hành trong nước, không có một giáo trình nào trên đây có cái gọi là “Học thuyết kinh tế của trường phái chính hiện đại” hay “Trường phái chính hiện đại”, Vậy trường phái chính hiện đại có tồn tại hay không?

Một trường phái kinh tế xuất hiện và tồn tại, nó phải đáp ứng 2 điều kiện sau:

1. Phải có phát minh mới hay học thuyết kinh tế mới hay một hệ thống lý thuyết kinh tế mới, một hệ thống những tư tưởng kinh tế hay chính sách kinh tế mới.

Các tư tưởng hay chính sách kinh tế trong 1 học thuyết kinh tế quan hệ với nhau tuân theo tính chất hệ thống nghĩa là có những tư tưởng kinh tế cơ sở hay xuất phát và có những tư tưởng kinh tế phái sinh. Hơn nữa trong một hệ thống các tư tưởng kinh tế phải tuân theo luật logic hình thức nghĩa là các tư tưởng kinh tế không loại trừ nhau. Trong một học thuyết kinh tế mới nhất định phải có một tư tưởng hay lý thuyết chủ đạo, đặc trưng cho học thuyết kinh tế, đó là sợi dây xuyên suốt trong toàn bộ học thuyết, hay đó là phát minh lớn nhất của học thuyết đó.

2. Phải có những nhà sáng lập hay phát minh ra học thuyết, hay tiếp tục phát triển và hoàn thiện học thuyết kinh tế đó.

Một học thuyết kinh tế có thể chỉ do một nhà bác học phát minh ra nhưng một phái hay trường phái kinh tế thì không thể chỉ có

* ĐT: 84-4-8540174

E-mail: phvchien@yahoo.com

một nhà bác học kinh tế mà thành phái. Trong phái và trường phái kinh tế chỉ kể những nhà bác học phát minh và hoàn thiện học thuyết kinh tế đó chứ không kể những người chỉ đi theo học thuyết kinh tế đó mà không có những phát minh cho học thuyết kinh tế đó.

Những người khẳng định có “trường phái chính hiện đại” đều cho rằng học thuyết kinh tế của trường phái chính hiện đại là nội dung của cuốn giáo trình “Kinh tế học” của P.A. Samuelson là tác giả và đã xuất bản lần 1 vào năm 1948 tại New York.

Tư tưởng xuất phát của giáo trình này là lý thuyết về “nền kinh tế hỗn hợp” rồi đến lý thuyết giới hạn khả năng sản xuất và sự lựa chọn, lý thuyết về thất nghiệp, lạm phát, tiền tệ, v.v...

Họ cũng cho rằng, người sáng lập ra trường phái này là P.A. Samuelson, còn những ai là người bổ sung và hoàn thiện thì không thấy sách nào nói đến.

Phần lớn các sách đều nói rằng “Trường phái chính hiện đại” ra đời vào những năm 60 - 70 của thế kỷ 20.

Nếu như chỉ đọc giáo trình “Lịch sử các học thuyết kinh tế” của các trường đó người đọc dễ dàng chấp nhận rằng có “Trường phái chính hiện đại” vì yêu cầu của một trường phái đã được đáp ứng đầy đủ.

Thế nhưng, nếu chúng ta nghiên cứu sâu hơn chúng ta sẽ thấy có những vấn đề như sau:

Thứ nhất, như trên đã trình bày, cái gọi là “Trường phái chính hiện đại” chỉ có trong giáo trình của một số cơ sở đào tạo đại học trong nước và tất nhiên trong một số đề thi vào các hệ trên đại học cũng thấy những đề thi về nội dung và ý nghĩa của “Trường phái chính hiện đại”. Nếu so với các giáo trình “Lịch sử tư tưởng kinh tế” hay “Lịch sử các học thuyết kinh tế” ở nước ngoài hay ít nhất là một số giáo trình nước ngoài đã dịch ra

tiếng Việt như đã nói ở trên thì không thấy tồn tại cái gọi là “Trường phái chính hiện đại”. Phải chăng việc phát hiện ra “Trường phái chính hiện đại” là một đóng góp khoa học lớn của một số nhà khoa học kinh tế Việt Nam? Cùng với việc phát minh ra “Trường phái chính hiện đại” là việc tôn vinh nhà khoa học kinh tế lỗi lạc người Mỹ Samuelson, coi ông là nhà kinh tế học sáng lập ra “Trường phái chính hiện đại” và thậm chí là nhà kinh tế học vĩ đại nhất của thế kỷ 20 vì là người phát minh ra học thuyết của “Trường phái chính hiện đại”, vĩ đại hơn cả Keney - là người mà chính Samuelson cho rằng - Keney mới là nhà kinh tế vĩ đại nhất thế kỷ 20. Các nhà kinh tế học phát hiện ra “Trường phái chính hiện đại” đã đánh giá công lao của Samuelson cao hơn cả các nhà kinh tế học khác vì “chính ông là người sáng lập ra trường phái chính hiện đại”. Những người khẳng định có “Trường phái chính hiện đại” phải chăng cho rằng Samuelson phát minh ra học thuyết kinh tế của “Trường phái chính hiện đại” còn tất cả các học thuyết kinh tế khác (nhà kinh tế) đều là các phái kinh tế hiện đại phụ mà thôi?

Thứ hai, có phải tất cả các nguyên lý trong cuốn “Kinh tế học” của Samuelson là do ông đã phát minh ra? Theo các giáo trình lịch sử các học thuyết kinh tế của một số cơ sở đào tạo trong nước như đã được dẫn ở trên thì dường như tất cả các tư tưởng kinh tế được trình bày trong giáo trình kinh tế học của ông là do ông phát minh ra hay ít ra là những tư tưởng kinh tế chủ đạo trong giáo trình đó như: Tư tưởng về nền kinh tế hỗn hợp, cạnh tranh, vai trò của nhà nước, lạm phát thất nghiệp, lãi suất...

Ông không hề có những phát minh ra những tư tưởng chủ yếu trong cuốn “Kinh tế học” hay ít nhất không phải là người có phát minh chủ yếu về những tư tưởng đó, do đó

không thể nói ông là người đứng đầu “Trường phái chính hiện đại”. Samuelson có công lao gì trong cuốn “Kinh tế học”? Ông được suy tôn “là người đã thực hiện sự tổng hợp học thuyết Keynes với tư tưởng Tân cổ điển” (tr.67 phần các nhà đương đại, SDD). Thực ra sự tổng hợp này thực chất là việc biên soạn giáo trình cũng giống như tất cả những người biên soạn giáo trình khác phải tổng hợp toàn bộ những tri thức một môn học theo một logic nhất định. Bậc thầy về tổng hợp, thực chất là bậc thầy về viết giáo trình chứ không phải là người phát minh ra học thuyết kinh tế mới, do vậy “ông cũng trở thành một nhà sư phạm thành công” (tr 66, SDD).

Thứ ba, theo cuốn giáo trình Lịch sử các học thuyết kinh tế của Trường Đại học Kinh tế Quốc dân thì “đặc điểm cơ bản về phương pháp luận của trường phái chính hiện đại là: Trên cơ sở kết hợp các lý thuyết của trường phái Keynes mới và trường phái Tân cổ điển. Họ sử dụng một cách tổng hợp các quan điểm kinh tế của các xu hướng các trường phái kinh tế học để đưa ra các lý thuyết kinh tế của mình”. Trong lịch sử không có một học thuyết nào tổng hợp các lý thuyết kinh tế để đưa ra học thuyết của mình, thử hỏi cái gọi là trường phái chính hiện đại đã đưa ra được lý thuyết nào mới so với các lý thuyết đã có hay phần kinh tế vĩ mô là lấy ở chủ yếu của học thuyết Keynes còn kinh tế vi mô chủ yếu là của Tân cổ điển còn các tư tưởng khác thì lấy ở các phái sau Keynes? Không thể có một học thuyết mới chỉ đơn giản là việc nhặt ở chỗ này một tí chỗ kia một tí rồi xào xáo và bảo rằng đó là học thuyết của mình. Một học thuyết nhất định phải có phát minh riêng hướng chỉ đó lại là trường phái chính hiện đại?

Tất cả các học thuyết kinh tế đều kế thừa các học thuyết kinh tế có trước và đều đưa ra những lý luận mới, chính vì đưa ra được

những lý luận mới thì học thuyết kinh tế đó mới tồn tại, nếu chỉ kế thừa các học thuyết kinh tế đã có thì không phải là học thuyết kinh tế mới, học thuyết kinh tế mới nhất định phải đi cùng với phát minh mới. Ví dụ, học thuyết kinh tế của Các Mác là học thuyết giá trị thặng dư, học thuyết Tân cổ điển là học thuyết về những nguyên lý kinh tế vi mô, học thuyết Keynes là học thuyết về kinh tế vĩ mô hay những nguyên lý nhà nước điều tiết kinh tế vĩ mô, học thuyết của trường phái chính hiện đại là học thuyết gì? phải chăng phát minh mới của cái gọi là trường phái chính hiện đại chỉ là việc “tổng hợp các quan điểm kinh tế của các xu hướng các trường phái kinh tế học” là lý thuyết kinh tế riêng của trường phái chính hiện đại? hay đó là sự “kết hợp các lý thuyết kinh tế của Keynes và Tân cổ điển”. Nếu lấy tiêu chuẩn kết hợp này là tiêu chuẩn của một học thuyết mới thì cuốn “Kinh tế học” của David Begg, Stanley Fischer (do Nhà xuất bản Giáo dục Hà Nội xuất bản năm 1992) cũng là một học thuyết kinh tế mới vì cuốn sách này kết hợp lý thuyết Tân cổ điển với lý thuyết Keynes chứ không phải Keynes với Tân cổ điển như cuốn “Kinh tế học” của Samuelson và nếu như thế, mỗi người viết giáo trình đều là người phát minh ra học thuyết kinh tế mới?

Thứ tư, vì sao cuốn “Kinh tế học” đã ra đời năm 1948 mà “Trường phái chính hiện đại” lại ra đời vào những năm 70? Như trên đã nói, Samuelson là bậc thầy về tổng hợp, ông đã tổng hợp chủ yếu những nguyên lý của phái Tân cổ điển (từ những năm 80 của thế kỷ 19 đến những năm 30 của thế kỷ 20) và học thuyết Keynes (1936) cùng một số lý thuyết của phái trọng tiền (1948)... do vậy cuốn “Kinh tế học” được ra đời lần đầu tiên vào năm 1948. Lẽ ra nếu những nguyên lý trong cuốn “Kinh tế học” là tư tưởng chủ yếu của trường phái chính hiện đại và do

Samuelson là người sáng lập thì trường phái chính hiện đại phải được ra đời vào năm 1948 mới hợp logic. Không thể có học thuyết kinh tế của trường phái chính hiện đại đã được công bố từ năm 1948 mà “Trường phái chính hiện đại” lại ra đời vào những năm 60 - 70 của thế kỷ 20.

Thứ năm, Samuelson không phải là người đã phát minh ra những tư tưởng chủ yếu trong cuốn “Kinh tế học” nhưng ông cũng có rất nhiều những phát minh như, việc hoàn thiện lý luận về người tiêu dùng và người sản xuất, về kinh tế học phúc lợi, về thước đo tư bản tổng thể, về định lý Hecksber-Ohlin-Samuelson. Năm 1970, ông được nhận giải thưởng Nobel chủ yếu vì “những công lao của ông trong việc dùng toán học để diễn đạt các quy luật cơ bản của nền kinh tế thị trường” (tr.67, SDD), như hội đồng xét thưởng đã nhấn mạnh.

Tất cả sự phân tích ở trên dẫn đến kết luận là: không thể có cái gọi là học thuyết kinh tế của trường phái chính hiện đại, hay thực tế không tồn tại “Trường phái chính hiện đại”.

Vì sao một số nhà “kinh tế học” trong nước lại có “sai lầm chết người” như vậy?

Trước hết là do sự thiếu thông tin, vào đầu những năm 90 những tài liệu giáo khoa về các khoa học kinh tế ở các nước ngoài phe Xã hội chủ nghĩa không được lưu hành và phổ biến rộng rãi ở Việt Nam, và cũng thời điểm này một trong những tài liệu giáo khoa đầu tiên về kinh tế học phương Tây được giới thiệu và dịch ra tiếng Việt ở nước ta là cuốn “Kinh tế học” của Samuelson, do vậy một số nhà khoa học kinh tế Việt Nam đã có sự ngộ nhận cho rằng, ít nhất là những tư tưởng chủ yếu trong cuốn “Kinh tế học” là do Samuelson phát hiện ra. Có như vậy mới cho rằng Samuelson là người sáng lập ra trường phái chính hiện đại.

Thứ hai do sự nhầm lẫn - đây mới là lý do chủ yếu - giữa khái niệm “Trường phái chính hiện đại” và “Trào lưu chính hiện đại”. Lịch sử các học thuyết kinh tế chỉ nghiên cứu các học thuyết kinh tế hay các trường phái kinh tế mà không nghiên cứu các trào lưu kinh tế vì trường phái hay một phái kinh tế có hai nghĩa, thứ nhất dùng để chỉ những nhà bác học sáng tạo ra học thuyết kinh tế mới và những người tiếp tục phát triển và hoàn thiện học thuyết kinh tế đó, thứ hai về mặt tư tưởng, đó là học thuyết kinh tế mới. Thuật ngữ “trào lưu” chỉ những người đi theo một hay một số học thuyết nào đó chứ không nhấn vào việc những người này sáng tạo ra học thuyết mà trào lưu này đi theo. Chẳng hạn, “trào lưu nhạc trẻ” ở Việt Nam ngày nay chỉ một số người theo các phái nhạc như Híp-hóp, rốc, zan... chứ không nhấn vào những người sáng lập ra các phái nhạc đó. Tuy nhiên ở một nghĩa nào đó hai thuật ngữ này là giống nhau. Chẳng hạn ở nửa cuối thế kỷ 18, đầu thế kỷ 19 phái cổ điển là trường phái chính đồng thời cũng là trào lưu chính trong giai đoạn đó.

Người đầu tiên dùng thuật ngữ gần giống với “Trường phái chính hiện đại” là Samuelson trong cuốn “Kinh tế học” nổi tiếng của ông, năm 1948, ông gọi là “kinh tế học theo trào lưu chính hiện đại”, về mặt thuật ngữ rõ ràng “Trường phái chính hiện đại” và “Trào lưu chính hiện đại” là khác nhau. “Trường phái chính hiện đại” phải có nghĩa là trường phái chủ yếu, trung tâm trong thời kỳ hiện đại so với các trường phái hiện đại khác. Mỗi một giai đoạn phát triển cụ thể của lịch sử các học thuyết kinh tế đều có thể có nhiều xu hướng, nhiều trường phái kinh tế khác nhau trong đó có một, vài xu hướng chính, chủ yếu. Chẳng hạn trong thế kỷ 18 đến đầu thế kỷ 19 phái cổ điển đóng vai trò trung tâm, chủ yếu so với các phái kinh tế khác cũng ra đời trong thời kỳ này,

do vậy học thuyết kinh tế cổ điển cũng là học thuyết kinh tế chính trong giai đoạn này, nhưng sang giai đoạn sau đó đã được học thuyết kinh tế của Các Mác và các học thuyết kinh tế khác thay thế vai trò chính của nó.

“Kinh tế học theo trào lưu chính hiện đại” dùng để chỉ những nhà kinh tế học của phái Keynes mới đi theo một khuynh hướng bắt đầu trực tiếp được tách ra từ Tân cổ điển đến học thuyết Keynes và trào lưu chính hiện đại theo đúng nghĩa của nó ngày nay phải được hiểu là các nhà kinh tế học còn đi theo cả các học thuyết kinh tế sau Keynes như phái trọng tiền, phái trọng cung, chủ nghĩa thị trường xã hội...

Trường phái chính hiện đại không thể là một tên riêng của một trường phái kinh tế nào đó, vì theo đúng nghĩa của từ này thì lúc nào cũng có trường phái chính hiện đại, trường phái chính hiện đại là một danh từ chung, còn các trường phái kinh tế cụ thể là một danh từ riêng, chỉ có trường phái đó mới có tên gọi như vậy, chẳng hạn, “Trường phái cổ điển”, mặc dù có điểm giống rất cơ bản với phái cổ điển là đề cao cạnh tranh tự do, bảo vệ cạnh tranh tự do, nhưng những nhà kinh tế học ở những năm 80 của thế kỷ 19, đến năm 1930 của thế kỷ 20, cũng phải có một tên khác với phái cổ điển cho nên người ta gọi phái đó là “Tân cổ điển”... không thể có hai trường phái cổ điển trong lịch sử. Trong sự phát triển của khoa học kinh tế, lúc

nào, thời điểm nào, cũng có trường phái chính hiện đại và trường phái phụ hiện đại, do vậy, không thể lấy thuật ngữ “Trường phái chính hiện đại” để đặt tên cho một phái kinh tế cụ thể.

Nếu theo đúng nghĩa của trường phái chính hiện đại (cho tới nay) thì không phải là học thuyết Tân cổ điển hay học thuyết Keynes, mà chủ nghĩa tự do mới (phái trọng tiền, phái trọng cung và chủ nghĩa thị trường xã hội...) mới là trường phái chính hiện đại.

Từ sự phân tích ở trên sẽ đi đến kết luận sau: do sự nhầm lẫn giữa “Trường phái chính hiện đại” và “Trào lưu chính hiện đại” mà một số nhà kinh tế đã ngộ nhận, có một trường phái tên là “Trường phái chính hiện đại”, còn trong lịch sử chỉ có “Trào lưu chính hiện đại” mà thôi.

Tài liệu tham khảo

- [1] Trần Bình Trọng, *Giáo trình Lịch sử các học thuyết kinh tế*, NXB Thống kê, 2003.
- [2] Robert B. Ekelund, Jr Robert F. Hebert, *Lịch sử các học thuyết kinh tế*, NXB Thống kê, 2004.
- [3] Maurice Baslle, Beanard Chavance, Jean Leobal, Franôise Benhamou, Alain Geledan, Alain Lipietz, *Lịch sử tư tưởng kinh tế (các nhà sáng lập, các nhà đương đại)*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1996.
- [4] H. Landreth, D.C. Colander, *Lịch sử các học thuyết kinh tế*, 1994.

Whether “Modern Main School” exists?

Pham Van Chien

*Faculty of Polytical Economy, College of Economics,
Vietnam National University, Hanoi, 144 Xuan Thuy, Cau Giay, Hanoi, Vietnam*

In recent times, there is the so-called “Economic Doctrines of Modern Main school” or “Modern Main school” in some text books of “History of Economic Doctrines” of several Vietnamese Universities, While there is no terminology of this School in similar textbooks in abroad which were translated into Vietnamese until now (2007), so is “Modern Main school” really existed or is it “created” by someone? Based on some aspects such as criteria of one economic doctrine, who is the founder of doctrine, lifetime of doctrine, terminology, etc we affirm that: there is no the so-called “Modern Main school” that is written in some textbooks in Vietnam.